

נייר עמדה

קווי היסוד וההסכמים הקואליציוניים של ממשלת ישראל ה-37:

מפת הדרכים להעמקת משטר של עליונות יהודית

ינואר 2023

תוכן עניינים

2	מבוא
3	שיטור מוגזע וביטול מסקנות ועדת אור
4	הפעלת אמצעים קטלניים ומתן חסינות מפני אחריות
5	עונש מוות, ענישה מוגזעת והחמרת תנאי כליאתם של אסירים פלסטינים
6	עיגונם של חוקי הגירה בלתי שוויוניים והאיסור על איחוד משפחות במסגרת חוק יסוד
6	העמקת מדיניות ייחוד המרחב והסגרגציה
8	הפליה באספקת שירותים ובחינוך
9	הפליה בתקציבי הרשויות המקומיות הערביות
9	הזכות להיבחר - התרת ערכים גזעניים והגבלת ערכים דמוקרטיים
10	הגבלה על פעילות ארגוני זכויות אדם
10	צמצום סמכויות בית המשפט העליון
11	התחייבות להרחבת פשעי המלחמה בשטחים הכבושים משנת 1967
13	מסקנות

מבוא

ב-29.12.2022 הושבעה ממשלת ישראל ה-37. במסמכי קווי היסוד וההסכמים הקואליציוניים שהונחו על שולחן הכנסת, מסתמנת הסלמה מהירה וקיצונית בתהליך ההעמקה והביסוס של העליונות היהודית וההפרדה הגזעית כעקרונות מנחים של המשטר בישראל. חלק ניכר מקווי המדיניות ויוזמות החקיקה שבכוונת הממשלה הנכנסת לקדם, מכוונות כדי להעמיק את הדיכוי של הפלסטינים בכל השטחים שבשליטת ישראל וכן להעצים את הדיכוי ולחזק את מנגנוני האפליה השיטתית נגד הפלסטינים אזרחי ישראל ותושבי השטחים הכבושים.

ההסכמים הקואליציוניים לכינון הממשלה וקווי היסוד שלה מושתתים על העקרון כי הזכות להגדרה עצמית בין הים לירדן ובגולן הסורי הכבוש נתונה באופן בלעדי לעם היהודי. סעיפו הראשון של מסמך קווי היסוד של הממשלה קובע כי "לעם היהודי זכות בלעדית ובלתי ניתנת לערעור על כל מרחבי ארץ ישראל. הממשלה תקדם ותפתח את ההתיישבות בכל חלקי 'ארץ ישראל' בגליל, בנגב, בגולן, ביהודה ובשומרון".¹

יש בעקרון יסוד זה כדי להרחיב את הקביעה שבסעיף 1(ג) ל-חוק יסוד: ישראל – מדינת הלאום של העם היהודי (להלן: "חוק הלאום"), לפיו "מימוש הזכות להגדרה עצמית לאומית במדינת ישראל ייחודי לעם היהודי". ההרחבה הגיאוגרפית מ"מדינת ישראל" ל-"כל מרחבי ארץ ישראל", לצד הדגשת הבלעדיות, מבהירות כי בכוונת הממשלה להחיל את עקרונות חוק הלאום על כל השטחים הכבושים משנת 1967 וזאת בניגוד למשפט הבינלאומי.² עקרון יסוד זה מגלם את שני האדנים עליהם מונחת המדיניות שבכוונת ממשלה זו לקדם בהקשר לפלסטינים: (א) שלילת הזכות להגדרה עצמית שליטה, הכפפה ודיכוי של העם הפלסטיני - בין אם מדובר באזרחי מדינת ישראל, בין אם מדובר בפלסטינים תחת משטר צבאי של כיבוש ובין אם מדובר בפליטים הפלסטינים; (ב) עקרון העליונות היהודית וההפרדה הגזעית בין היהודים והפלסטינים בכל הטריטוריה תחת שליטת ישראל.

למימוש מדיניות זו, התחייבה הממשלה לקדם, בין היתר: (1) מדיניות שיטור מוגזע וביטול מסקנות ועדת אור בענין הוראות הפתיחה באש; (2) הפעלת אמצעים קטלניים ומתן חסינות לשוטרים וחיילים מפני אחריותיות; (3) ענישה מוגזעת (כולל עונש מוות) והחמרת תנאי כליאתם של אסירים פלסטינים; (4) עיגון חוקי הגירה בלתי שוויוניים כולל האיסור על איחוד משפחות פלסטיניות בחוק יסוד; (5) העמקת מדיניות ייחוד המרחב והסגר גזעית; (6) הפליה באספקת שירותים ובחינוך; (7) הפליה בתקציבי הרשויות המקומיות הערביות; (8) קידום ערכים גזעניים והגבלת ערכים דמוקרטיים בבחירות לכנסת; (9) הגבלה על פעילות ארגוני זכויות אדם; (10) צמצום סמכויות בית המשפט העליון; (11) התחייבות להמשך הרחבת ההתנחלויות והפקעת אדמות בשטחים הכבושים משנת 1967.

ההסכמים הקואליציוניים כוללים עקרונות והתחייבויות שטומנים בחובן פגיעות נרחבות ביותר בעקרון הפרדת הרשויות, יחסי דת ומדינה, ופגיעה בזכויות אזרח הכוללת פגיעה בזכות של נשים ולהט"ב. נייר עמדה זה יתמקד בהשלכות של ההסכמים הקואליציוניים על זכויות הפלסטינים.

¹ קווי היסוד של הממשלה ה-37: www.adalah.org/uploads/uploads/Guiding_principles_government.pdf
² על החלת חוק-יסוד: ישראל - מדינת הלאום של העם היהודי, בירושלים המזרחית ובגולן הסורי שהינם בשטח כבוש לפי המשפט הבינלאומי, ר' נייר עמדה של עדאלה, יולי 2018: www.adalah.org/uploads/uploads/JNSL_position_paper_Heb.pdf.

שיטור מוגזע וביטול מסקנות ועדת אור

בטרם כוננה הממשלה וכתנאי להקמתה, אושרה חקיקת תיקון פקודת המשטרה.³ התיקון מעניק סמכויות נרחבות לשר "לביטחון לאומי" במשרדו החדש, ומכפיף את המשטרה למדיניות אותה הוא יתווה. על מנת להבין את משמעות התיקון הנ"ל, יש לראותו בהקשרו המלא, לאור הצהרת הכוונות הגלויה של השר המיועד איתמר בן גביר. זאת, הן כפי שעולה מהתבטאויותיו בכלי התקשורת ובכנסת, והן מהתכניות לפעולת המשטרה ביחס לאזרחים הפלסטינים, כפי שהן מפורטות בהסכם הקואליציוני עם סיעתו "עוצמת יהודית".

ההסכם מסמן במפורש את אזרחי ישראל הפלסטינים כ'איום אסטרטגי'. כך נקבע בהסכם כי הממשלה תקבל תוך 60 יום החלטה "על מערכה לאומית כוללת להשבת הביטחון האישי ברחבי ישראל", הכוללת את "מיגור הפשיעה הלאומנית", ו-"בניין כח" שנועד להתמודד עם "האיום האסטרטגי של חזית פנימית בעת המערכה".⁴ סימון זה של אזרחי ישראל הפלסטינים כאיום, מגלם בתוכו השקפה בדבר אזרחות לא שווה ויחס אל אוכלוסייה שלמה כאל נתינים זרים. השקפה זו מהווה הכרזה ברורה על דחייה וביטול של מסקנות ועדת אור שבאו בעקבות אירועי אוקטובר 2000 והרג של 13 מפגינים על ידי כוחות המשטרה, על פיהן "המשטרה חייבת להטמיע בקרב שוטריה את התובנה, כי הציבור הערבי בכללו אינו אויב שלהם, וכי אין לנהוג בו כאויב".⁵ ואכן, נקבע בהסכם הקואליציוני כי במסגרת אותה "מערכה" עליה הכריזה הממשלה, היא תפעל לעדכון ההחלטות שנקבעו בעקבות ועדת אור, "בין היתר בעניין תורת ההפעלה של המשטרה בתחום הפרות הסדר ובעניין מדיניות פתיחת וחסומים צירים".⁶

תחת מה שמכונה "פשיעה לאומנית", הממשלה כוללת את המאבק בארגוני הפשע בחברה הערבית, ובכך היא מצדיקה הקמת יחידה ייעודית בשירות הביטחון הכללי (השב"כ) שתפעל מול אזרחי ישראל הפלסטינים.⁷ אמנם, השב"כ כבר כיום פועל בקרב האזרחים הפלסטינים, תחת סמכויות שהוקנו לו במסגרת נורמטיבית נפרדת מזו של המשטרה, תוך שימוש באמצעים ובשיטות חקירה סודיים ובסמכויות נרחבות הכוללים פגיעה חמורה בזכויות נחקרים ועצורים.⁸ אך, הקמת יחידה ייעודית כזו צפויה להמשיך ולבסס את היצירה של שתי מערכות 'אכיפת חוק' נפרדות ליהודים ולערבים, שתביא להעמקת תרבות חוסר האחריותיות בכל הקשור לממשק בין רשויות החקירה והשיטור לבין האזרחים הפלסטינים. זאת, בהמשך ליחידות משטרתיות ייעודיות שכבר כיום

³ על החוק לתיקון פקודת המשטרה (מס' 39) (סמכויות) התשפ"ג - 2022, ועל התנגדות עדאלה אליו: www.adalah.org/he/content/view/10765

⁴ סעיף 82 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית" מיום 28.12.2022 (להלן: "הסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית") main.knesset.gov.il/mk/government/Documents/CA37-Otzma.pdf

⁵ דין וחשבון ועדת החקירה הממלכתית לבירור התנגשויות בין כוחות הביטחון לבין אזרחים ישראלים באוקטובר 2000, שער שישי: סיום ומסקנות, סעיף 15.

⁶ סעיף 82 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.

⁷ שם, בסעיף 91 להסכם; ר' גם סעיף 161 להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית" מיום 28.12.2022 (להלן: "הסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית") main.knesset.gov.il/mk/government/Documents/CA37-RZ.pdf

⁸ בעקבות הכרזת הממשלה ה-36, על הכוונה להיעזר בצבא ובשב"כ לצורך מאבק בפשיעה בחברה הערבית, עדאלה התריע כי החלטה כזו מהווה חריגה קיצונית מהסמכות שהוגדרה לשב"כ ולצבא בחוק: www.adalah.org/he/content/view/10427

פועלות אך ורק מול האזרחים הפלסטינים, כמו יחידת המסתערבים "סיני",⁹ ויחידת "יואב" שפועלת מול האוכלוסייה הבדואית בנגב.¹⁰

נוסף על כל אלה, ההסכמים כוללים החלטה על הפרדת משמר הגבול (מג"ב) מן המשטרה והתחייבות לחוקק את הכפפתו לשר לביטחון לאומי במסגרת צעדים להסדרת "המשמר הלאומי הישראלי".¹¹ גוף זה, שעל הקמתו החליטה הממשלה ה-36 בראשותו של נפתלי בנט, בעקבות אירועי מאי 2021, נועד לשלב כוחות של מתנדבים אזרחיים לצורך מיסוד שיתוף הפעולה בין המשטרה לבין אזרחים חמושים.¹² כזכור, באירועי מאי 2021 ב"ערים המעורבות" בלט שיתוף פעולה בין המשטרה לאזרחים חמושים, אותם כינה שר ביטחון הפנים דאז "מכפיל כוח" בידי המשטרה,¹³ אשר הביא גם לתוצאות קטלניות של הרג אזרחים פלסטינים ללא העמדה לדין של האחראים, כפי שהיה בעניין המנוח מוסא חסונה בעיר לוד למשל.¹⁴ כל אלה יחדיו מלמדים על הקמת זרוע חמושה עצמאית, בעלת סמכויות משטרתיות שיעודה המרכזי יהיה לפעול נגד פלסטינים.

הפעלת אמצעים קטלניים ומתן חסינות מפני אחריות

בקווי היסוד של הממשלה נכתב: "הממשלה תפעל לחיזוק כוחות הביטחון, ומתן גב ללוחמים והשוטרים כדי להילחם בטרור ולהכריע אותו".¹⁵ ההנחה המובלעת בהצהרה זו, היא שכיום לא ניתן גיבוי כאמור לשוטרים ולחיילים, וזאת למרות שכיום כמעט ולא מעמידים לדין שוטרים או חיילים על תקיפה או הריגה של פלסטינים. במסגרת ההסכמים, נקבע שיחוקק הסדר חסינות לחיילים ולשוטרים על מעשיהם במהלך פעילות מבצעית או ב-"פעולה נגד מעשה טרור", כך שאין צורך לפתוח בחקירה פלילית וניתן יהיה להסתפק בתחקיר מבצעי.¹⁶ עצם השמעת הכוונה לבצע שינויי חקיקה - חרף השייגים שנכללים בהסכם, לפיהם החוק החדש יקבע כביכול "בהתאם לכללי המשפט הבינלאומי" - מהווה אור ירוק לאנשי כוחות הביטחון להמשיך ולהפעיל כוח קטלני ללא שום רסן ובקרה כאשר מדובר בפלסטינים. החקיקה המתוכננת תאפשר לישראל להמשיך ולפטור את עצמה מאחריותה כמדינה לחקור, למנוע ולקחת אחריות על הפרות של כוחותיה המזוינים, ותעניק חסינות מירבית מפני חקירה והעמדה לדין.

חיזוק נוסף למסר זה נמצא גם בהסכמה כי השר לביטחון לאומי יבחן מחדש את הוראות הפתיחה באש ויערוך בהם שינויים אם יראה לנכון.¹⁷ דבר זה בהכרח יביא לעליה במספר הקורבנות הפלסטינים שישלמו בבריאותם ובחייהם, כתוצאה מההקלות המתוכננות בהוראות הפתיחה באש, שהן בעייתיות ביותר כבר כיום. השר לביטחון לאומי בן גביר, הבהיר לא אחת, כי דרישה זו שלו מגיעה כדי להסיר מחיילים ושוטרים חשש מלבצע

⁹ מרכז עדאלה טען בפני המפכ"ל והיועץ המשפטי לממשלה בחודש אפריל 2021 כי הקמת יחידת מסתערבים שתפעל ביישובים הערביים הינה בלתי חוקית: www.adalah.org/he/content/view/10400.

¹⁰ מרכז עדאלה דרש להפסיק את פעילות יחידת יואב, שבסיס פעולתה כרוך בתיוג אתני פסול: www.adalah.org/uploads/uploads/Letter_Yoav_Unit_5.11.2020_Final.pdf.

¹¹ סעיף 90 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.

¹² www.gov.il/he/departments/news/police_21-6-; www.gov.il/he/departments/news/spoke_discussion120522 . 22 magav

¹³ twitter.com/AmirOhana/status/1392357626068062209.

¹⁴ מידע נוסף על סגירת תיק החקירה בעניין הרג מוסא חסונה, ועל הערר שהגיש עדאלה:

<https://www.adalah.org/he/content/view/10620>.

¹⁵ קווי היסוד של הממשלה ה-37: www.adalah.org/uploads/uploads/Guiding_principles_government.pdf.

¹⁶ סעיף 115 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.

¹⁷ שם, בסעיף 103.

ירי,¹⁸ ועל מנת לוודא שכל אירוע שבו הותקפו "יסתיים עם מחבל הרוג".¹⁹ עוד הוסכם כי "חוק דרומי" המתיר שימוש בכוח ממית במקרה של פריצה לרכוש הפרט, יורחב, כך שתותר פתיחה באש במקרים של גניבה מבסיסי הצבא, וכן תישקל החלתו במקרים של גניבת רכב.²⁰

אין לראות את המכלול של צעדים אלה, אלא כניסיון להשתית באמצעות חקיקה ראשית וחקיקת משנה, מערך של הוצאות להורג של פלסטינים ללא משפט, המצטרפת לתרבות הקיימת של חסינות כמעט מוחלטת אשר מוענקת על ידי המחלקה לחקירת שוטרים (מח"ש), היועמ"ש כערכאת ערר ובית המשפט העליון. מבין עשרות הרבות של המקרים שבהם נהרגו אזרחים פלסטינים בידי שוטרים מאז אוקטובר 2000, בית המשפט העליון התערב רק פעם אחת וכמקרה חריג נגד דחיית ערר על סגירת תיק חקירה.²¹ ואולם, נראה שהממשלה החדשה אינה מסתפקת בתוצאות הקטלניות הללו, ומבקשת להרחיב תוך מתן חסינות בלשון חוק מפורשת.

עונש מוות, ענישה מוגזעת והחמרת תנאי כליאתם של אסירים פלסטינים

ההסכמים הקואליציוניים כוללים התחייבות לחוקק "עונש מוות למחבלים" בטרם יעבור חוק התקציב לשנת 2023.²² ההסכם מבהיר שהחוק עליו מדובר יכוון כלפי "מעשה טרור המכוונים לפגוע במדינת ישראל כמדינת העם היהודי", וזאת על מנת "להכריע תודעתית את המפגעים". לא זו בלבד שענישה כזו פסולה ומנוגדת לעקרונות המשפט הבינלאומי ולחוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו,²³ הרי שנוסח ההסכם מבהיר באופן חד משמעי כי החלת עונש מוות בהקשר זה תהיה על בסיס גזעי, שכן אין כוונה להפעילו במקרים של מעשי טרור נגד פלסטינים וגם לא נגד רוצחים על רקע פלילי.

נוסף על כך, מבקשת הממשלה החדשה להביא לחקיקה נוספת שתרחיב את האפשרות הקיימת לשלילת אזרחות ותושבות ולגרש "מחבלים ומסייעניהם".²⁴ יש להניח כי ככוונת הממשלה להפחית בחקיקה החדשה את הבקרה של הרשות השופטת על צעדים מסוג זה, ובכך לתת מרחב פעולה רחב יותר מזה שנמצא כיום בידי שר הפנים.

יצוין, כי חוק המאבק בטרור, התשע"ו-2016, שמרכזו עדאלה התריע בדבר אי החוקתיות שלו,²⁵ שימש במהלך אירועי מאי 2021 אמצעי לענישה מחמירה כלפי ערבים בלבד, וכעת הוא צפוי לשמש כלי להבחנה בין יהודים וערבים גם בהיבט זה. כך למשל, ההסכמים כוללים את ההתחייבות למנוע באמצעות חקיקה את ההעסקה של מורים ומרצים במערכת החינוך ובהשכלה הגבוהה אם גילו "תמיכה בטרור".²⁶ עוד מבקשות סיעות הקואליציה השונות לחוקק עונשי מינימום בעבירות המיוחסות לתופעת הפשיעה בחברה הערבית,²⁷ וכן לעבירות "פשיעה

¹⁸ בן גביר: "נשנה את הוראות הפתיחה באש כדי שאיש לא יחשוב פעמיים בפיגוע", ynet 15.11.2022, www.ynet.co.il/news/article/hj3slgwii.

¹⁹ ראיון עם איתמר בן גביר, "הבוקר הזה" כאן רשת ב', 23.12.2022, [omny.fm/shows/kan-2971/23-12-2022?t=64m11s](https://www.omny.fm/shows/kan-2971/23-12-2022?t=64m11s).

²⁰ סעיף 104 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.

²¹ בג"ץ 4845/17 חמדאן נ' היועץ המשפטי לממשלה (2019); דנג"ץ 7491/19 נאור נ' חמדאן (2020). על אף פסק הדין, כתב אישום לא הוגש כנגד השוטר האחראי לירי והריגת המנוח חמדאן באותו מקרה.

²² סעיף 116 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.

²³ מרכז עדאלה התנגד להצעת חוק דומה שהונחה על שולחן הכנסת בשנת 2018: www.adalah.org/he/content/view/9619.

²⁴ סעיף 127 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4; סעיף 162 להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית", לעיל ה"ש 7; בית המשפט העליון כבר התיר את תיקון חוק קודם לחוק שאיפשר שלילת אזרחות (עע"מ 8277/17 זיוד נ' שר הפנים (2022)), למידע נוסף: www.adalah.org/he/content/view/10662.

²⁵ ר' נייר עמדה של עדאלה על החוק: www.adalah.org/uploads/uploads/Anti_Terror_Law_Position_Paper_final.pdf.

²⁶ סעיף 122 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.

²⁷ מרכז עדאלה התנגד לקביעת עונשי מינימום על עבירות נשק וטען שהדבר לא יסייע למאבק בפשיעה ויביא לפגיעה בזכויות נאשמים: www.adalah.org/he/content/view/10493.

חקלאית",²⁸ לצד החמרת ענישה על עבירות שיקבע שהן בוצעו "על רקע לאומני וגזעני".²⁹ נוסף על כך, בכונת הממשלה הנכנסת גם להחמיר את תנאי המאסר של אלפי האסירים הפלסטינים המסווגים כ'אסירים בטחוניים' והמוחזקים בבתי הכלא הישראליים.³⁰

מכל האמור עולה תמונה ברורה שבכונת ממשלה זו להעצים באופן מגמתי את הענישה הבלתי מידתית והמפלה על רקע גזעי שכבר מונהגת כיום.

עיגונם של חוקי הגירה בלתי שוויוניים והאיסור על איחוד משפחות במסגרת חוק יסוד

בחודש מרץ 2023 צפויה לפקוע הוראת השעה הזמנית בחוק האזרחות במתכונתה החדשה, שחוקקה בכנסת ה-24.³¹ חה"כ שמחה רוטמן (הציונות הדתית), שהיה אחד מאדריכלי ההסכמות בעניין הוראת השעה, לרבות הוספת פסקת המטרה המציינת את תכליתה הדמוגרפית, כבר הניח על שולחן הכנסת ה-25 את הצעת חוק יסוד: ההגירה, שהוסכם כי תאושר בכנסת הנוכחית.³² מטרת ההצעה, היא לעגן במסגרת חוק יסוד את הסדרי הגירה שישרתו שימור רוב יהודי, וימשיכו להעניק אזרחות למהגרים יהודים מיד עם הגעתם לישראל, ויאפשרו הליך מדורג של התאזרחות של בני משפחה של אזרחים באורח בלתי שוויוני. זאת, באמצעות עיגון האיסור על איחוד משפחות של אזרחים פלסטינים ותושבי ירושלים המזרחית עם בני ובנות זוג מן הגדה המערבית ומעזה ומדינות נוספות בהיותן מוגדרות "מדינות אויב". בפסיקות קודמות של בית המשפט העליון נקבע כי ההסדר במסגרת הוראת שעה אכן מביאה לפגיעה בזכות לשוויון ובזכות לכבוד, אך היא מידתית בהיותה זמנית.³³ כעת הממשלה מבקשת להפוך אותה לחלק בלתי נפרד מן החוקה עצמה.

העמקת מדיניות ייחוד המרחב והסגרגציה

הסכמי כינון הממשלה מעניקים מרחב פעולה נכבד למדיניות ציבורית המניעה ומרחיבה תהליכי ייחוד והפרדה גזעית במגורים. בראש סדר העדיפויות בהקשר הזה נמצאים אזורי הנגב והגליל, אשר הוגדרו כאזורים עם "אתגר דמוגרפי", וכיעד אסטרטגי להעמקת הייחוד בשלושה מישורים עיקריים: ראשון, רוב יהודי בולט באזורים אלה ושליטה על רוב משאבי הקרקע בידי רשויות מקומיות יהודיות; שני, הרחבת המסגרת החוקית המאפשרת הפרדה במגורים על רקע גזעי ו/או לאומי ו/או דתי; שלישי, תעדוף, הטבות וסיוע בשווק קרקעות ובמגורים לקבוצות אזרחים יהודים באופן מובהק - "משרתי כוחות הבטחון"³⁴ ועולים חדשים למשל.

מדיניות זו אינה חדשה וראשיתה עוד בתקופת הממשל הצבאי אשר הוחל על האזרחים הפלסטינים אחרי הנכבה בין השנים 1948-1966 ואשר עם השנים קיבלו ביטוי בדברי חקיקה (כגון חוק ועדות קבלה) והחלטות מדיניות שונות (כגון החלטות מועצת רשות מקרקעי ישראל). החל משנת 2018 קיבלו ערכי הייחוד והסגרגציה הגזעית

²⁸ סעיף 102 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4; סעיף 160 להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית", לעיל ה"ש 7.

²⁹ סעיף 132 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.

³⁰ שם, סעיפים 129-130 להסכם.

³¹ תלויות ועומדות 9 עתירות נגד הוראת השעה, שנדונו בבג"ץ ב-1.1.2022: בג"ץ 1777/22 **עדאלה נ' שרת הפנים**: www.adalah.org/he/content/view/10753.

³² סעיף 93 להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית", לעיל ה"ש 7.

³³ בג"ץ 466/07 **גלאון נ' היועץ המשפטי לממשלה** (2012).

³⁴ מרכז עדאלה כבר התריע שהקמת שכונות מגורים המשוקות באופן בלעדי לאנשי כוחות הביטחון אינה חוקית: www.adalah.org/he/content/view/10246.

מעמד חוקתי על ידי חקיקת חוק יסוד: ישראל - מדינת הלאום של העם היהודי, אשר קבע בסעיף 7 כי "המדינה רואה בפיתוח התיישבות יהודית ערך לאומי, ותפעל על מנת לעודד ולקדם הקמה וביסוס שלה".³⁵ ביטוי מובהק ליישום עקרון יסוד זה ניתן למצוא בהתחייבות הממשלה, בין היתר:

1. להקים "וועדת שרים לפיתוח הנגב והגליל והחוסן הלאומי" שבראשה יעמוד השר לפיתוח הנגב והגליל והחוסן הלאומי. ועדה זו תעסוק בסוגיות הנוגעות לפיתוח והתיישבות באזורים אלה ועידוד "הגירה חיובית" אליהם.³⁶
2. לערוך תיקוני חקיקה שיאפשרו לשר הנגב והגליל והחוסן הלאומי למנות נציגים במועצת מקרקעי ישראל, המועצה הארצית לתכנון ולבניה ובוועדות המחוזיות לתכנון ולבניה בנגב ובגליל.³⁷ שלושה גופים אלה אמונים ושולטים, באופן ריכוזי ביותר, על המדיניות הקרקעית והתכנונית במדינת ישראל.
3. להקים ישובים חדשים בנגב ובגליל.³⁸
4. לקבוע כי הרשויות המוניציפליות היהודיות (שאינן כלולות בהחלטת ממשלה מס' 550 משנת 2021 לסגירת פערים בישובים הערביים) ייחשבו כאזורי התיישבות מועדפים וכאזורי עדיפות לאומית לעניין מגורים לכל משרדי הממשלה.³⁹
5. לתקן את החוק בצורה שתרחיב את הפטור ממכרז בשווק קרקע למשרתי מילואים⁴⁰ - רובם המכריע יהודים - ולעולים חדשים - כולם יהודים.⁴¹
6. להעניק הטבות וסיוע למשרתי "כוחות הבטחון" המתגוררים בנגב ובגליל.⁴²
7. להרחיב את פעילותן של ועדות הקבלה ביישובים קהיליים, באמצעות תיקון פקודת האגודות השיתופיות והרחבת התחולה של ועדות קבלה ביישובים קהילתיים ליישובים שבהם עד 1000 משפחות, בהשוואה ל- 400 משפחות על פי החוק כיום.⁴³ נזכיר, החוק מתיר הדרת מועמדים על רקע תרבותי ואי התאמה חברתית. עתירות כנגד חוקתיות חוק ועדות הקבלה נדחו על ידי בית המשפט העליון.⁴⁴

---

³⁵עתיירה לבית המשפט העליון כנגד חוקתיות חוק הלאום, כולל סעיף 7 הנ"ל נדחתה על ידי בית המשפט העליון (בג"ץ 5866/18 ועדת המעקב העליונה לענייני הערבים בישראל נ' הכנסת (2021) למידע נוסף: www.adalah.org/he/content/view/10378. המדיניות האמורה אליה התחייבה הממשלה תואמת, בקונספציה שלה ובהשלכותיה, את התקופות הגזעניות והקולוניאליות של מדינות אחרות בעולם. כך למשל, מבין החוקים שבלטו בדרום אפריקה עד ביטול תקופת האפרטהייד היו The Native Land Act ו' (1913 ו- 1936) שמנע מאוכלוסיית השחורים לרכוש קרקע מחוץ לאזורים המיועדים להם, ו- The Urban Areas Act (1923), שבא במטרה ליצור אזורי מגורים מופרדים של שחורים והעברתם מאזורי מגורים מעורבים לאזורים בשולי המרחב האורבני. ובשנת 1950 חוקק 'Group Areas Act', שלפיו הועברו שחורים לשטחים המיועדים להם, והעבירו מחדש את עיירות השחורים הנמצאים קרובים לאזורי הלבנים המתרחבים.

³⁶ סעיף 89 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.

³⁷ שם, סעיף 99 להסכם.

³⁸ שם, סעיף 100 להסכם.

³⁹ שם, סעיף 109 להסכם.

⁴⁰ שם, סעיף 110 להסכם.

⁴¹ סעיף 151.1 א. להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית", לעיל ה"ש 7.

⁴² שם, בסעיף 151.2 להסכם.

⁴³ סעיף 111 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.

⁴⁴ בג"ץ 2504/11 עזאלה - המרכז המרכז המשפטי לזכויות המיעוט הערבי בישראל נ' הכנסת (2014) - למידע על התנגדות עזאלה להצעת החוק להרחבת תחולת החוק: www.adalah.org/he/content/view/10502.

8. להקים ישוב עירוני בעל "צביון חרדי".⁴⁵

9. לעדכן את מפת אזורי העדיפות הלאומית "בהתאם לקווי היסוד ומדיניות הממשלה".⁴⁶

10. חיזוק ההתיישבות היהודית בבקעת ערד על מנת "לשפר את המאזן הדמוגרפי". בתוך כך הליכי התכנון של העיר כסיף יואצו "בהתבסס על חוק הלאום ובהתאם לתיקון החוק לעניין איסור אפליה" או "חקיקה שתקבע שיישוב בשלבי הקמה ועד ל-2,000 יח"ד ישווק בהתאם לאוכלוסיית היעד אשר נקבעה בהחלטת הממשלה להקמת הישוב".⁴⁷

11. לעודד קליטת תושבים ופיתוח 'קהילות צעירות' בערים המעורבות.⁴⁸

הפליה באספקת שירותים ובחינוך

על רקע קשיים שונים של מפלגות הקואליציה השונות עם האיסורים מכוח חוק איסור הפליה במוצרים, בשירותים ובכניסה למקומות בידור ולמקומות ציבוריים, התשס"א-2000, הוסכם כי החוק ישונה כך שיתיר בין היתר סירוב לספק שירות "בשל אמונה דתית".⁴⁹ זאת ועוד, שינוי זה גם יתיר "יצירת וקיום קהילות מגורים על רקע דתי" (ר' הפרק על סרגציה לעיל).

כלי מרכזי נוסף בהסכמים הקואליציוניים שנועד להמשיך ולהרחיב את האפליה על רקע לאום, הוא הרחבת ההטבות לחיילים משוחררים.⁵⁰ נקבע כי הממשלה תפעל להגדלת מלגות לסטודנטים וליוצאי שירות לאומי באופן ניכר, בין היתר באמצעות תיקון חוק קליטת חיילים משוחררים, התשנ"ד-1994.⁵¹ נוסף על כך, הוסכם כי הממשלה אף תקדם העדפה מתקנת ליוצאי צבא בפקולטות מבוקשות במוסדות להשכלה גבוהה.⁵²

מעבר לצעדים אלה, משתקפת מן ההסכמים הקואליציוניים מגמה ברורה של תיעודף תקציבי למוסדות ולתכנים שיעסקו בפעילות "להעמקת הזהות היהודית". כך למשל, נקבע כי המשרד החדש "למשימות לאומיות" יגבש לשם כך תכנית אשר תתקצב בלמעלה מ-2 מילארדי ש"ח.⁵³ יש בצעד זה כדי להעצים הפליה עמוקה בתחום התרבות והמורשת ולהביאה למימדים חסרי תקדים.

⁴⁵ סעיף 176 להסכם הקואליציוני עם ש"ס מיום 28.12.2022 - main.knesset.gov.il/mk/government/Documents/CA37-Shas.pdf.

⁴⁶ סעיף 143 להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית", לעיל ה"ש 7.

⁴⁷ שם, בסעיף 144 להסכם.

⁴⁸ שם, בסעיף 152 להסכם.

⁴⁹ סעיף 133 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4; סעיף 19 להסכם הקואליציוני עם סיעת "נעם" מיום 28.12.2022 (להלן: ההסכם הקואליציוני עם סיעת "נעם") - main.knesset.gov.il/mk/government/Documents/CA37-Noam.pdf; סעיף 97 להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית", לעיל ה"ש 7.

⁵⁰ בחודש מאי 2022, העבירה הכנסת את תיקון החוק "ממדים ללימודים". על עמדת עדאלה בנושא הטבות מכוח חוק קליטת חיילים משוחררים: www.adalah.org/he/content/view/10633.

⁵¹ סעיף 18 להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית", לעיל ה"ש 7; סעיף 4; סעיף 18 להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית", לעיל ה"ש 7.

⁵² סעיף 20 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4; סעיף 20 להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית", לעיל ה"ש 7.

⁵³ שם, בסעיף 103 להסכם.

הפליה בתקציבי הרשויות המקומיות הערביות

בכוונת הממשלה להביא לביטול התחייבויות רב שנתיות⁵⁴ במסגרת "התוכנית הכלכלית לצמצום פערים בחברה הערבית עד לשנת 2026" (החלטה מספר 550 של הממשלה מיום 24.10.2021, להלן: "תכנית 550").⁵⁵ כמו כן, הוחלט על תיקון התכנית באופן ש-"יהיה מותאם למדיניות הממשלה החדשה", וש-"יבטיח שימוש ראוי ומיטבי בכספים" במתן דגש על הפניית התקציב "לצרכי הבטחון האישי ושמירת החוק והסדר בחברה הערבית, וכן לפעילויות תעסוקה לבני נוער",⁵⁶ חלף תקציבי תכנון, פיתוח כלכלי-חברתי, תשתיות וסגירת פערים רבי שנים בין רשויות מקומיות ערביות ליהודיות. יישום מדיניות זו יביא לביטול המוחלט של ההתחייבויות התקציביות של המדינה לחברה הערבית במסגרת תכנית 550.

נוסף על כך מבקשת הממשלה הנכנסת להשתמש בהחלטה 550 הנ"ל על מנת להחריג יישובים ערביים מהטבות וסיוע ממשלתי לצרכי פיתוח. כך למשל סוכם על הכללה של יישובים בגליל שאינם כלולים בהחלטה 550 במפת אזורי העדיפות הלאומית לעניין מגורים.⁵⁷ כבר כיום, ישנה שורה של הטבות ותקציבים מהם מוחרגים יישובים הכלולים בתכנית 550 ובתכניות אחרות המיועדות לאוכלוסייה הבדואית.⁵⁸ כך למשל, התקצוב במסגרת תכנית 550 משמש גם כאחד מטיעוני משיבי המדינה בעתירה התלויה ועומדת על הדרת היישובים הערביים בוואדי עארה ממפת איזורי העדיפות הלאומית.⁵⁹

מכל האמור עולה, כי בכוונת הממשלה לא רק להמשיך את המדיניות הבעייתית הקיימת שהופכת את תכנית 550 שנועדה לשמש תקציב תוספתי, לכלי לאפליה ולהדרה מתקציבים אחרים, אלא גם לבטל כל התחייבות שהיתה במסגרתה.

הזכות להיבחר - התרת ערכים גזעניים והגבלת ערכים דמוקרטיים

הממשלה החדשה התחייבה לפעול לתיקון סעיף 7א לחוק-יסוד: הכנסת, בכדי למנוע אפשרות עתידית של פסילת מועמדים יהודים על רקע התבטאויות ופעולות גזעניות, כפי שהיה במקרה של פסילת בן-ציון גופשטיין, ברוך מרזל ומיכאל בן ארי שהיו מועמדים מטעם סיעת "עוצמה יהודית" בשנת 2019.⁶⁰ שלושת המועמדים האלה, על פי פסקי הדין בעניינם, התבטאו והסיתו באופן שיטתית לגזענות נגד הציבור הפלסטיני ונקבע כי פעילויותיהם והתבטאויותיהם מצויים באזור האסור של הסתה לגזענות המצדיקים את פסילתם מלהתמודד בבחירות לכנסת. מצב זה נתפס על ידי הממשלה כמצב בלתי תקין ו"מפלה" נגד מועמדים יהודים ואשר מצריך תיקון על מנת שניתן "יהיה לפסול השתתפות בבחירות של רשימת מועמדים או מועמד השוללים את קיומה של מדינת

⁵⁴ סעיף 94 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.
⁵⁵ www.gov.il/he/departments/policies/dec550_2021.

⁵⁶ סעיף 94 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.
⁵⁷ שם, סעיף 109 להסכם.

⁵⁸ ר' למשל פניית עדאלה על אי הכללת יישובים הכלולים בתכנית 550 מ"תכנית ההמראה" של משרד הפנים: www.adalah.org/uploads/uploads/hamraa_plan_270622.pdf; וכן פניית עדאלה בנושא הדרת יישובי 550 מתכנית סיוע לרשויות בנגב, בגליל ובפריפריה החברתית לצורך מתן מלגות: www.adalah.org/uploads/uploads/hamraa_plan_270622.pdf; ומתכניות ממשלתיות נוספות, כגון "תכנית לעידוד צמיחה דמוגרפית ופיתוח כלכלי בר קיימא ביישובים באזור הנגב המזרחי": www.gov.il/he/departments/policies/dec1416_2022.

⁵⁹ בג"ץ 5510/20 עיריית אום אל פחם נ' ראש הממשלה. למידע נוסף על העתירה שהוגשה באמצעות מרכז עדאלה: www.adalah.org/he/content/view/10300.

⁶⁰ ע"ב 5485/19 סגל נ' איתמר בן גביר (2019); א"ב 1806/19 ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-21 נ' כסיף (2019).

ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית או מסיתים לגזענות או תומכים בטרור, ולא יותר מצב שבו מפלים ציבור אחד לרעה ופוסלים רק צד אחד ולא פוסלים תומכי טרור".⁶¹

תיקון כאמור, יוביל למצב בו תתאפשר השתתפות בבחירות לרשימות ומועמדים המסיתים לגזענות כנגד פלסטינים, מטעמים אידיאולוגיים, בעוד מועמדים הדוגלים בערכי הדמוקרטיה נתפסים כאיום פוליטי למדינה. במצב החוקתי הבעייתי שקיים כבר כיום, רשימת מועמדים הדוגלת במדינת כל אזרחיה מנועה מלהתמודד בבחירות אם תפעל בכנסת להגשמת חזונה, על פי התפיסה שמדינה דמוקרטית בהמשגתה הרחבה והכללית הינה מנוגדת להגדרתה כמדינה יהודית.⁶² אם יתקבל, יהא זה תיקון שמגן חוקתית על השקפות גזעניות לצורך השתתפות בבחירות לכנסת ומגביל השקפות דמוקרטיות באותו הקשר. במילים אחרות, מדובר בגזענות מתגוננת שמבצרת את עצמה חוקתית.

עוד עולה מן ההסכמים, כי הממשלה החדשה אינה מסתפקת בהגבלת הזכות של האזרחים הפלסטינים להיבחר ולפעול בזירה הפרלמנטרית, אלא גם שיש בכוונתה להביא לדה-לגיטימציה להבעת הזהות הלאומית שלהם. כך למשל, נקבע בהסכמים כי הממשלה תקדם חקיקה אשר תטיל הגבלות על הנפת דגל פלסטין.⁶³

הגבלה על פעילות ארגוני זכויות אדם

הממשלה החדשה חרתה על דגלה להמשיך בפעילות המצרה את מרחב הפעולה של ארגוני זכויות אדם. ארגונים אלה נתפסים על ידי שרים בממשלה החדשה כ"איום קיומי" על ישראל, כדברי השר סמוטריץ,⁶⁴ ועל כן הממשלה התחייבה בין היתר, לפעול לחקיקת חוק להטלת מס על תרומות המועברות ממשלות זרות לארגונים אלה.⁶⁵ מיסוי כספי תרומות ממדינות זרות, שהם החלק הארי מתקציבי ארגוני זכויות אדם בישראל, יביא הלכה למעשה לייבוש תקציבים אלה והצרת מרחב הפעילות של הארגונים ויכולותיהם באופן משמעותי ביותר.

צמצום סמכויות בית המשפט העליון

הממשלה התחייבה, ב"עדיפות מוחלטת", לחקיקה אשר תצמצם את סמכויות בית המשפט העליון, כולל חקיקת פסקת התגברות אשר משמעותה הענקת סמכויות מוחלטות לרשות המחוקקת והצרת האפשרות, אם בכלל, לביקורת שיפוטית על דברי חקיקה. מעבר להשלכות נושא זה על סדרי השלטון והמנהל, מדובר בשלילת כלי שנועד לשמש להגנה על זכויות אדם מפני חקיקה גזענית ומדיניות מפלה. אמנם בית המשפט העליון מנהיג מדיניות של ריסון יתר בהקשר הזה וניסיון ארוך שנים מלמד על נטיית בית המשפט הכללית שלא להתערב בחקיקה של הכנסת, אך החקיקה החדשה המתוכננת תבקש להצר עוד יותר או אף להעלים מרווח צר זה. בכך מבקשת הממשלה לחזור למצב החוקתי והמשפטי שהיה קיים לפני חקיקת חוק-יסוד: כבוד האדם וחירותו

⁶¹ סעיף 131 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.
⁶² בבחירות לכנסת ה-25, קיבל בית המשפט העליון את ערעור רשימת בל"ד שנפסלה על ידי ועדת הבחירות והמרכזיות והתיר לה להתמודד. עם זאת, העירה הנשיאה חיות בפסק דינה כי יש בהגשת הצעת חוק-יסוד: מדינת כל אזרחיה, משום "הוצאה מן הכוח אל הפועל" של מצע השולל את קיומה של ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית, ולפיכך הזהירה כי פעולה כזו תהיה משום "חצייה של קו פרשת מים" אשר עשויה להביא לפסילתה. (פס"י 20-21 לפסק דינה של הנשיאה חיות, ע"ב 6668/22 בל"ד - ברית לאומית דמוקרטית נ' ועדת הבחירות המרכזית לבחירות לכנסת ה-25 (2022)).

⁶³ סעיף 135 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.
⁶⁴ נאום בכנס של ארגון "עד כאן" בכנסת, 21.11.2022: youtu.be/NlJoB4cx_mg?t=1770.
⁶⁵ סעיף 136 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.

וחוק-יסוד : חופש העיסוק. חקיקה מעין זו גם תביא לביטול ההגנות, ולו המוגבלות בהיקפן, הקיימות על זכויות היסוד המעוגנות בחוקי היסוד הנ"ל.

התחייבות להרחבת פשעי המלחמה בשטחים הכבושים משנת 1967

במסגרת ההסכמים הקואליציוניים, התחייבה הממשלה להמשיך ולהפר את הדין הבינלאומי באשר למעמדם של השטחים הכבושים משנת 1967, להמשיך במדיניות פשע המלחמה של הקמת והרחבת התנחלויות, הפקעת שטחים משימושה של האוכלוסייה הפלסטינית, ושליה מוחלטת של זכותו להגדרה עצמית של העם הפלסטיני. עקרון היסוד המנחה את הממשלה בהקשר למדיניותה בשטחים אלה הנו כי "לעם ישראל יש זכות טבעית על ארץ ישראל".⁶⁶ בהתאם לכך, התחייב ראש הממשלה כי יוביל "לגיבוש וקידום מדיניות במסגרתה תוחל הריבונות"⁶⁷ בשטחי הגדה המערבית, כאשר העיתוי לכך ישוקלל על פי אינטרסים "לאומיים" ובינלאומיים של ישראל. לשם מימוש עקרון היסוד הנ"ל, התחייבה הממשלה על מספר צעדים אופרטיביים, בין היתר :

1. ח"כ סמוטריץ יכהן כשר נוסף במשרד הביטחון ותחת אחריותו יהיו שטחי הפעולה של יחידות מתאם פעולות הממשלה בגדה המערבית והמנהל האזרחי.⁶⁸ לשם כך חוקק ביום 27.12.2022 תיקון מס' 14 לחוק-יסוד : הממשלה,⁶⁹ באופן שיאפשר מינוי שר נוסף במשרד ממשלתי שיהיה אחראי על תחומים מסוימים באותו משרד. תיקון החוק הנ"ל ומינויו של ח"כ סמוטריץ כאמור בא על מנת לאפשר מימוש מדיניותה המוצהרת ומצעה הפוליטי של מפלגת "הציונות הדתית" בדבר הרחבת התנחלויות בשטחים הכבושים, "הסדרת" התנחלויות ומאחזים וחקיקה צבאית שתביא לזיהוי מהותי בין הדינים החלים על אזרחי ישראל המתגוררים בישראל לבין המתנחלים בגדה המערבית, דבר שבא לידי ביטוי, בין היתר, גם בהתחייבות הפרטניות להלן.
2. תכנית חומש (2023-2027) לפיתוח והעצמת ההתנחלויות בגדה המערבית שתגובש על ידי משרד המשימות הלאומיות ומנהלת ההתיישבות.⁷⁰
3. "הסדרת" מאחזים ושכונות "לא מוסדרות" בהתנחלויות.⁷¹ עד להסדרה, הממשלה תפעל לקידום "פתרון הומניטרי" שיאפשר חיבור המאחזים בשטחי הגדה המערבית לחשמל, "לצורך אספקת תנאי המחיה הבסיסיים הדרושים לתושבים".⁷²
4. האחדת הדינים המהותיים החלים על המתנחלים עם אלה שבישראל באמצעות עריכת התאמות בתחיקת הבטחון החלה בגדה המערבית.⁷³

⁶⁶ סעיף 26 להסכם הקואליציוני עם סיעת "נעם", לעיל ה"ש 51 ; סעיף 118 להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית", לעיל ה"ש 7.

⁶⁷ סעיף 26 להסכם הקואליציוני עם סיעת "נעם", לעיל ה"ש 51.

⁶⁸ סעיף 6.4. להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית" מיום 1.12.2022.

⁶⁹ מרכז עדאלה התנגד לשינוי חוק-יסוד : הממשלה במסגרת הסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית" :

www.adalah.org/he/content/view/10766.

⁷⁰ סעיף 123 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.

⁷¹ שם, בסעיף 151 להסכם.

⁷² שם, בסעיף 180 להסכם.

⁷³ סעיף 21.6 להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית", לעיל ה"ש 68.

5. תחיקת צו צבאי לשינוי תחיקת הבטחון בכך שתתאפשר "השבת" קרקעות שנרכשו על ידי יהודים לפני 1948.⁷⁴
  6. תיקונים בתחיקת הבטחון "על מנת להבטיח הסדרים שוויוניים ויעילים באשר לביצוע ורישום עסקאות במקרקעין".⁷⁵
  7. גיבוש מדיניות להסדרת הכרייה והשימוש במחצבות בשטחים הכבושים.⁷⁶
  8. תכנית אסטרטגית לפיתוח כבישים בגדה המערבית.⁷⁷ תכנון וביצוע לציר הראשי של הגדה המערבית (כביש 60) ושילוב הפרויקט במסגרת התכנית האסטרטגית לדרכים.⁷⁸
  9. במסגרת הליכי תכנון ארציים, מנהל התכנון יביא בחשבון גם את הצרכים ההומניטריים הנובעים מהממשקים של תכניות עם הגדה המערבית.⁷⁹
  10. תכנית לשתילת עצי זית בשטחי C למניעת השתלטות על השטח בהתאם לתכנית שגובשה בין משרד הבטחון למשרד החקלאות בשנים 2017-2018.⁸⁰
  11. "השוואת התנאים, הזכויות והמענקים" ביחס לחקלאות והמרעה בגדה המערבית לשם "שוויון" בינם לבין החקלאים בישראל.⁸¹
  12. חיזוק ההתנחלויות בבקעת הירדן על ידי תכנון מפורט להרחבת כביש 505 מאריאל לבקעת הירדן.⁸²
  13. תיקון חוק ההתנתקות על מנת לאפשר קיום ההתנחלות "חומש" בצפון הגדה המערבית.⁸³
  14. קידום הקמת חוות בודדים לשמירה על "קרקע מדינה" ופרטית.⁸⁴
  15. גיבוש המלצות ביחס להסדרי מקרקעין, רישום ראשון, הליכי סקר ומפקד אוכלוסין, על מנת להגן על "אדמות המדינה" בגדה המערבית.⁸⁵
  16. "ביסוס ופיתוח ירושלים כבירת ישראל [ו]שמירת ריבונות מלאה וחיזוק המשילות בירושלים, לרבות סיכול פעילותה של הרש"פ בירושלים".⁸⁶
- בניסיון למנוע קידום הליכים בטריונלים בינלאומיים כנגד מדיניות ישראל בשטחים הכבושים, וככל שהרשות הפלסטינית תמשיך לקדם צעדים נגד ישראל בהאג או בערכאות בינלאומיות אחרות, הממשלה התחייבה לגבש מדיניות ואמצעים נגד הרשות ונגד פעולותיה, בין היתר, באמצעים כלכליים.⁸⁷

⁷⁴ סעיף 127 להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית", לעיל ה"ש 7.

⁷⁵ סעיף 132 להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית", לעיל ה"ש 7.

⁷⁶ שם, בסעיף 134 להסכם.

⁷⁷ שם, בסעיף 129 להסכם.

⁷⁸ סעיף 98 להסכם הקואליציוני עם סיעת "עוצמה יהודית", לעיל ה"ש 4.

⁷⁹ שם, בסעיף 118 להסכם.

⁸⁰ שם, בסעיף 143 להסכם.

⁸¹ שם, בסעיף 147 להסכם.

⁸² סעיף 27 להסכם הקואליציוני עם סיעת "נעם", לעיל ה"ש 51.

⁸³ שם, בסעיף 28 להסכם.

⁸⁴ סעיף 131 להסכם הקואליציוני עם סיעת "הציונות הדתית", לעיל ה"ש 7.

⁸⁵ שם, בסעיף 139 להסכם.

⁸⁶ שם, בסעיפים 156-157 להסכם.

⁸⁷ שם, בסעיף 158 להסכם.

מסקנות

קווי המדיניות הברורים של הממשלה החדשה בראשות בנימין נתניהו מעמיקים ומרחיבים את ההדרה, ההפליה, ההפרדה, השליטה והדיכוי נגד הפלסטינים בכל תחומי החיים אשר מתבטאים, בעיקר ב:

א. מדיניות הסגרציה וההפליה הגזעית בזכויות בסיסיות, ובעיקר בתחומי האזרחות והזכות לחיי משפחה, הקצאת קרקע, דיור, תקצוב, מתן שירותים ושיטור.

ב. מדיניות של שליטה אתנית, המתבטאת באלימות ודיכוי ובכלל זה, בהחמרת הוראות הפתיחה באש; פוליטיזציה עמוקה ורשמית של המשטרה ורשויות אכיפת החוק; פטור מאחריות פלילית לשוטרים ולחיילים והחמרת הענישה.

ג. הרחבת ההסדרה הממוסדת של מערכות חוק שונות, אשר יבדילו בין יהודים לבין פלסטינים משני צידי הקו הירוק.

ד. הרחבת ההגבלות על חופש הביטוי, דה לגיטימציה לזהות הלאומיות הפלסטינית ואיסור פעילות פוליטית לגיטימית.

ה. המשך צעדי סיפוח דה-פקטו בגדה המערבית.

עקרונות אלה מרחיבים את מדיניותה המתמשכת של ישראל ושמפרה את האיסורים המוחלטים המעוגנים בדן הבינלאומי ובעיקר:

א. **האמנה הבינלאומית לביעור כל צורות האפליה הגזעית** האוסרת כל צורה של אפליה והפרדה גזעית. סעיף 2 לאמנה מחייב את המדינות לא רק לגנות אפליה גזעית אלא לנקוט "בכל האמצעים הנאותים, וללא דיחוי, מדיניות של ביעור אפליה גזעית בכל צורותיה ...".

ב. **האמנה הבינלאומית בדבר חיסול וענישה של פשע האפרטהייד:** מדיניות הסגרציה, ההפליה הממוסדת והשליטה הגזעית כנגד האוכלוסיה הפלסטינית בכל השטח תחת שליטתה של ממשלת ישראל מפרים את איסורי האמנה המגדירים פרקטיקות של אפרטהייד כפשע נגד האנושות. ובכלל זה הסעיפים הבאים מהאמנה:

- סעיף 2, המציין כי האיסור חל על מעשים אשר מכוננים ומקיימים יחסי שליטה - (Domination) של קבוצה אחת על קבוצה אחרת על בסיס גזעי או אתני ואשר מובילים לדיכוי זכויות יסוד ובסיסיות באופן שיטתי.

- סעיף 2(ג), הקובע כי פשע האפרטהייד כולל "כל אמצעי חקיקה ואמצעים אחרים שנועדו למנוע מקבוצה או קבוצות גזעיות להשתתף בחיים הפוליטיים, החברתיים, הכלכליים והתרבותיים

של המדינה ויצירה מכוונת של תנאים המונעים את ההתפתחות המלאה של קבוצה או קבוצות כאלה....”.

- סעיף 2(ד), הקובע כי “פשע האפרטהייד” כולל כל אמצעי, כולל חקיקתי, אשר מחלק את האוכלוסייה על ידי יצירת אזורים מופרדים לקבוצות גזעיות.
- סעיף 2(ו), הקובע כי “פשע האפרטהייד” כולל “רדיפת ארגונים ואנשים, על ידי שלילת זכויות וחירויות יסוד, בגלל שהם מתנגדים לאפרטהייד”.

ג. **חוקת רומא המקימה את בית הדין הפליל הבינלאומי:** הפרה של איסורים המוגדרים כפשע מלחמה, על ידי המשך הרחבת וחיוק ההתנחלויות והפקעת קרקעות לפי סעיף 8 (2) VIII (b) לחוקת רומא (Rome Statute); זאת, בנוסף לצעדי סיפוח דה-פקטו, בין היתר באמצעות האחדת הדינים המהותיים החלים על המתנחלים עם אלה שבישראל - בניגוד מוחלט לדיני הכיבוש, דבר שמהווה פשע של תוקפנות (Crime of aggression) לפי סעיף 8(2)(a); ופשע האפרטהייד לפי סעיף 17(1)(j) לחוקת רומא.

ד. בנוסף, מדיניות הדוגלת בחוסר אחריותיות של שוטרים וחיילים הינה מנוגדת למשפט הבינלאומי המטיל חובה פוזיטיבית על המדינות לפעול למניעת פגיעה בחייהם של אלה שתחת שליטתה, כולל העמדה לדין של האחראים לכך, וכן מתן סעדים במקרה של הפרת הדין הבינלאומי.⁸⁸

לפיכך, קווי היסוד של הממשלה החדשה מעידים על כוונתם הפלילית והאישית של חברי הקואליציה החתומים עליהם ובראשם בנימין נתניהו, לבצע עבירות פליליות לפי חוקת רומא, המוגדרות הן כפשעים נגד האנושות (עבירות האפרטהייד) והן כפשעי מלחמה.

לאור כל האמור, מתחייבת פעולה מיידית ודחופה של הגופים הבינלאומיים המוסמכים, וביניהם בית הדין הפלילי הבינלאומי ובית הדין הבינלאומי לצדק.⁸⁹ כמו כן נדרשת הפעלה מחודשת של הוועדה המיוחדת נגד אפרטהייד באומות המאוחדות.⁹⁰

⁸⁸International Covenant on Civil and Political Rights, art. 2§3; Rule 149, Customary IHL Database (A State is responsible for violations of IHL attributable to it, including those committed by its armed forces); Rule 150, Customary IHL Database (A State responsible for violations of IHL is required to make full reparation for the loss or injury caused); The Hague Convention IV, art. 3 (A belligerent party which violates the provisions of the said Regulations shall, if the case demands, be liable to pay compensation. It shall be responsible for all acts committed by persons forming part of its armed forces.); Additional Protocol (I) to the Geneva Conventions, art. 91 (A Party to the conflict which violates the provisions of the Conventions or of this Protocol shall, if the case demands, be liable to pay compensation. It shall be responsible for all acts committed by persons forming part of its armed forces.); UN General Assembly, Basic Principles and Guidelines on the Right to a Remedy and Reparation for Victims of Gross Violations of International Human Rights Law and Serious Violations of International Humanitarian Law, 21 March 2006, A/RES/60/147.

⁸⁹ביום 30.12.2022 התקבלה החלטה של העצרת הכללית של האו"ם במסגרתה התבקש בית הדין לתת חוות דעתו בעניין ההשלכות המשפטיות הנובעות מההפרה המתמשכת של ישראל לזכותו של העם הפלסטיני להגדרה עצמית, כיבושו הממושך, יישובו וסיפוחו של השטח הפלסטיני שנכבש מאז 1967, לרבות צעדים שמטרתם לשנות את ההרכב הדמוגרפי ומאימוץ חקיקה ואמצעים מפלים. לטיוטת ההחלטה ראו:

www.un.org/unispal/document/israeli-practices-affecting-human-rights-settlements-report-of-unga-special-political-and-decolonization-committee-fourth-to-ga-draft-resolutions-a-77-400/

⁹⁰ בשנת 1962 אימצה העצרת הכללית של האו"ם את החלטה 1761 להקמת הוועדה המיוחדת נגד האפרטהייד, שנשארה פעילה עד 1994. המנדט של הוועדה המיוחדת היה, בין היתר, לעקוב אחר המדיניות מבוססת הגזע של ממשלת דרום אפריקה ולדווח על כך לאסיפה הכללית או למועצת הביטחון או לשתייהן, לפי הצורך.